

THEORIEBOEK NIVEAU 3&4

Dagbesteding MZ

MBO

**TRAJECT
WELZIJN**

MAATSCHAPPELIJKE
ZORG

ThiemeMeulenhoff

Ten geleide

De afgelopen jaren zijn de beroepsopleidingen voor Maatschappelijke zorg, Pedagogisch werk en Sociaal werk aangepast aan de ontwikkelingen in de beroepspraktijk. De veranderde eisen aan het beroep en de beroepsuitoefening zijn uitgewerkt in nieuwe kwalificatiedossiers. Deze kwalificatiedossiers, opgebouwd uit kerntaken en werkprocessen, vormen de basis voor de inrichting van de huidige opleidingen binnen Welzijn. De leermiddelen van Traject Welzijn zijn ontwikkeld voor en sluiten aan bij deze kwalificatiedossiers.

De beroepskracht Maatschappelijke zorg

Beroepskrachten Maatschappelijke zorg werken in allerlei organisaties in welzijn en de gezondheidszorg. Daarbij kan gedacht worden aan de gehandicaptenzorg, geestelijke gezondheidszorg, ouderenzorg, thuiszorg en maatschappelijke opvang. Maar ook in welzijnsorganisaties, justitiële inrichtingen en asielzoekerscentra zijn zij werkzaam.

De doelgroep waarmee de beroepskracht Maatschappelijke zorg werkt is zeer divers, en bestaat onder andere uit:

- cliënten van alle leeftijden met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking;
- cliënten van alle leeftijden met een of meerdere (chronische) ziekten en/of problemen, zoals een ouderdomsziekte;
- cliënten met een psychiatrische ziekte en/of stoornis, een verslaving, een psychosociaal probleem of gedragsprobleem en cliënten die dak- of thuisloos zijn.

Het kwalificatiedossier Maatschappelijke zorg vormt de basis voor de inrichting van de huidige

opleidingen voor beroepen in dit domein. Het leermiddelenaanbod voor de opleiding Maatschappelijke zorg – die deel uitmaakt van Traject Welzijn – is gebaseerd op vier belangrijke uitgangspunten:

- de leermiddelen zijn ontwikkeld vanuit de beroepsuitoefening. Het beroepsonderwijs binnen Traject Welzijn wordt in belangrijke mate bepaald door de aard van de ondersteuningsvragen en door de context waarin de beroepsuitoefening plaatsvindt;
- sterk didactisch concept. De leermiddelen zijn ontwikkeld op basis van leerstijlen en leerervaringen van mbo-studenten. Traject Welzijn houdt rekening met de verschillende leerstijlen van mbo-studenten en verschillende onderwijsstijlen van docenten;
- bij de indeling van de leermiddelen is rekening gehouden met de basisfase en de profielfase;
- er is rekening gehouden met het perspectief van doorstroming tussen mbo-niveau 3 en mbo-niveau 4.

Het didactisch concept van Traject Welzijn gaat nadrukkelijk uit van bovenstaande uitgangspunten, waardoor het vakbekwame leren optimaal wordt ondersteund en mogelijk wordt gemaakt. Traject Welzijn houdt bovendien rekening met de mbo-student door het taalniveau (2F voor de basisfase, 3F voor de profielfase niveau 4) af te stemmen op de doelgroep en door (praktijk) voorbeelden en (praktijk)opdrachten zo te formuleren dat de mbo-student zich aangesproken voelt.

De leermiddelen zijn zo ontwikkeld dat zowel mbo-studenten met een meer theoretische, als

mbo-studenten met een meer praktische inslag er gebruik van kunnen maken. Traject Welzijn is inzetbaar binnen elk didactisch model en biedt de docent de ruimte om zelf invulling te geven aan zijn rol.

Traject Welzijn sluit volledig aan bij actuele opvattingen over flexibiliteit en zelfstandig leren. Dat betekent onder andere dat er gewerkt wordt met uitgaven die ingedeeld zijn in thema's die bestaan uit theorie en de daarbij behorende verwerkingsopdrachten, praktijksituaties en evaluatie middels de studiehulp. Daarnaast komen de beroepsvaardigheden en de houdingsaspecten van de (beginnende) beroepsbeoefenaar expliciet aan de orde. Deze elementen vormen immers een essentieel onderdeel van de beroepsuitoefening.

Theoretische onderbouwing

Het onderdeel 'theorie' voor de basisfase Maatschappelijke zorg bevat alle basiskennis en achtergrondinformatie die hoort bij de betreffende werkprocessen. De leerstof bevat veel voorbeelden uit de beroepspraktijk.

De theorieboeken voor de profielfase Maatschappelijke zorg gaan verdiepend in op de verschillende profielen die worden onderscheiden:

P1: Begeleider gehandicaptenzorg

P2: Begeleider specifieke doelgroepen

P3: Persoonlijk begeleider gehandicaptenzorg

P4: Agogisch medewerker GGZ

P5: Thuisbegeleider

P6: Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen

Werkboeken

De werkboeken sluiten, dankzij hun thema- en hoofdstukindeling, naadloos aan bij de leerstof en indeling van de theorie. Dit geldt zowel voor de leermiddelen gericht op de basisfase als voor de leermiddelen gericht op de profielfase.

Via de werkboeken kunnen de studenten zich de leerstof eigen maken door middel van:

- verwerkingsopdrachten voor de leerstof in de theorie;
- praktijksituaties met opdrachten. De praktijksituaties geven realistische beschrijvingen van de praktijk in de Maatschappelijke zorg. Hierin komen problemen en dilemma's aan de orde waarmee beroepsbeoefenaren te maken krijgen in hun dagelijkse werk en waarbij van hen verwacht wordt dat ze met een oplossing en aanpak komen;
- het aanleren van beroepsvaardigheden. Het onderdeel 'vaardigheden' biedt opdrachten die zijn gericht op het stapsgewijs aanleren van sociaal-agogische, communicatieve, verzorgende en creatieve vaardigheden;
- thema-opdrachten gericht op integrale verwerking van de afzonderlijke thema's;
- evaluatie met behulp van de studiehulp en reflectie.

Deze onderdelen zijn consequent terug te vinden in het volledige aanbod van Traject Welzijn. De combinatie van deze onderdelen maakt het leren vanuit verschillende invalshoeken mogelijk en kan zowel in een onderwijssituatie als in de beroepspraktijk plaatsvinden.

Wij hopen dat gebruikers, zowel mbo-studenten als docenten, op een plezierige en zinvolle manier met Traject Welzijn kunnen werken. Heeft u vragen of suggesties, dan stellen wij het bijzonder op prijs als u contact met ons opneemt.

Amersfoort, 2016

Redactie en uitgever

Inhoud

Thema 1 Dagbesteding 13

1 Wat is dagbesteding? 14

- 1.1 Inleiding 15
- 1.2 Dagbesteding in ons bestaan 15
 - 1.2.1 Vier aspecten 15
 - 1.2.2 Een leven lang 18
 - 1.2.3 Piramide van Maslow 20
- 1.3 Dagbesteding in zorg en welzijn 21
 - 1.3.1 Dagbesteding in het verleden 21
 - 1.3.2 De stand van zaken 24
- 1.4 Financiering en verantwoordelijkheden 25
 - 1.4.1 De gemeente 25
 - 1.4.2 Zorgverzekeraars 26

2 De betekenis van dagbesteding voor de cliënt 27

- 2.1 Inleiding 28
- 2.2 Participatie en emancipatie 28
 - 2.2.1 Participatie 28
 - 2.2.2 Emancipatie 30
- 2.3 Sociale inclusie 32
 - 2.3.1 Ontwikkelingsfasen 33
 - 2.3.2 Ervaringen 34
 - 2.3.3 Behoeften 35
 - 2.3.4 Zin en zingeving 38
- 2.4 Structuur 39
 - 2.4.1 Structureren 39
 - 2.4.2 Structuren in de leefomgeving 40
 - 2.4.3 Structuur tijdens de dagbesteding 40

3 De betekenis van dagbesteding voor de beroepskracht 42

- 3.1 Inleiding 43
- 3.2 Kaders voor begeleiding van dagbesteding 43
 - 3.2.1 De psychodynamische benadering 43
 - 3.2.2 De behavioristische benadering 44
 - 3.2.3 De cognitieve benadering 44
 - 3.2.4 De humanistische benadering 44

- 3.2.5 De biologische benadering 44
- 3.3 Vraaggericht werken 45
 - 3.3.1 Waar komt de vraag vandaan? 46
 - 3.3.2 De hulpvraag 47
 - 3.3.3 Vooroordelen 47
 - 3.3.4 Inleven 48
 - 3.3.5 Verantwoordelijk voor het proces 48
 - 3.3.6 Aansluiting 49
- 3.4 Beroepskracht MZ en dagbesteding 49
 - 3.4.1 Identiteit 49
 - 3.4.2 Vaardigheden 51
- 3.5 Instructies geven 53

Begrippen 55

Thema 2 Activiteiten aanbieden 57

4 Methodisch begeleiden van dagbesteding 58

- 4.1 Inleiding 59
- 4.2 Beginsituatie 59
 - 4.2.1 Eerste indruk 59
 - 4.2.2 Voorinformatie 60
 - 4.2.3 Lijsten 60
 - 4.2.4 Gericht observeren 62
 - 4.2.5 Analyse van de beginsituatie 63
- 4.3 Doelen formuleren 64
 - 4.3.1 Hoofddoelen 65
 - 4.3.2 Werkdoelen 65
 - 4.3.3 Doelstelling en hulpvraag 66
 - 4.3.4 Doelstelling formuleren 67
- 4.4 Plan voorbereiden 69
 - 4.4.1 Wie 69
 - 4.4.2 Waarom 70
 - 4.4.3 Wat 71
 - 4.4.4 Waarmee 71
 - 4.4.5 Waar 73
 - 4.4.6 Wanneer 73
- 4.5 Plan uitvoeren 73
- 4.6 Evalueren 74
 - 4.6.1 Evaluatievragen 75
 - 4.6.2 Conclusies trekken 76

5 Een indeling van dagbesteding 77

- 5.1 Inleiding 78
- 5.2 Passende dagbesteding 78
 - 5.2.1 Begeleidingsbehoefte 79
 - 5.2.2 Groep 79
 - 5.2.3 Fysieke omgeving 80
 - 5.2.4 Omgeving 80
- 5.3 Activiteiten, middelen, materialen 80
 - 5.3.1 Drama 81
 - 5.3.2 Beeldend vormen 86
 - 5.3.3 Audiovisuele middelen 89
 - 5.3.4 Muziek 92
 - 5.3.5 Dans 95
 - 5.3.6 Tuin en natuur 97
 - 5.3.7 Sport, spel en beweging 99
- 5.4 Samenwerken met mantelzorgers en vrijwilligers 103
 - 5.4.1 Vrijwilligers 103
 - 5.4.2 Mantelzorgers 106

Begrippen 108

Thema 3 Werk, scholing en vrije tijd 111

6 Werk 112

- 6.1 Inleiding 113
- 6.2 Werk nader beschouwd 113
 - 6.2.1 Arbeid 114
 - 6.2.2 Onbetaalde arbeid 114
- 6.3 De betekenis van werk 115
 - 6.3.1 Arbeidsfuncties voor het individu 115
 - 6.3.2 Betekenis van arbeid voor de samenleving 116
- 6.4 Arbeidsmogelijkheden en arbeidsbeperkingen 117
 - 6.4.1 Doelen bij arbeidsmatige dagbesteding 118
- 6.5 Arbeidshandicap 118
 - 6.5.1 Arbeidsrehabilitatie 119
- 6.6 Sociaal ondernemen 120
 - 6.6.1 Het INAA-model 121
- 6.7 Arbeidsmatige dagbesteding 123
- 6.8 De (nabije) toekomst van dagbesteding 124
 - 6.8.1 Dagbesteding wordt ruim aangeboden 124
 - 6.8.2 Dagbesteding wordt anders georganiseerd 125
 - 6.8.3 Dichterbij 125
 - 6.8.4 Deelnemers gaan zelf dagbesteding invullen 126
- 6.9 Uit de praktijk 126

- 6.9.1 Support & Co 126
- 6.9.2 Tegenprestatie 127
- 6.9.3 Zorgboerderijen 128

7 Scholing 130

- 7.1 Inleiding 131
- 7.2 Scholing nader beschouwd 131
- 7.3 Liberman 132
- 7.4 Psycho-educatie 134
- 7.5 Educatie en inclusie 135
- 7.6 Zelfzorg en inclusie 136
 - 7.6.1 Zelfzorgtekort 137
 - 7.6.2 Aanpassingen en hulpmiddelen 137
- 7.7 Themagerichte activiteiten 138
 - 7.7.1 Empowerment 139
 - 7.7.2 Themadagen 139
 - 7.7.3 De krant 139
 - 7.7.4 Community theatre 140
 - 7.7.5 Junkfood 140
 - 7.7.6 Het thema als routeplanner 140
- 7.8 Sociale vaardigheden 141
 - 7.8.1 SOVA-training van Goldstein 141
 - 7.8.2 Werkopdrachten 143
 - 7.8.3 Opkomen voor jezelf 144
 - 7.8.4 Belevingsgerichte activiteiten 146

8 Vrije tijd 150

- 8.1 Inleiding 151
- 8.2 Vrije tijd nader beschouwd 151
- 8.3 Vrijtijdsbeleving 152
- 8.4 Uit de praktijk 153
 - 8.4.1 Dieren 153
 - 8.4.2 Hardlopen 155
 - 8.4.3 Competities 157
 - 8.4.4 Kunstzinnige activiteiten 158
 - 8.4.5 Koken 160
 - 8.4.6 Gezelschapsspel 161
 - 8.4.7 Digitale activiteiten 163

Begrippen 165

Register 167

1

Dagbesteding

Kern

Een belangrijk aandachtsveld in het werkveld van de maatschappelijke zorg is dagbesteding. Dat komt omdat dagbesteding een levensbehoefte is. Mensen willen en moeten wat te doen hebben. Het begeleiden van je cliënten naar en in hun dagbesteding is een belangrijk onderdeel van je taak als beroepskracht maatschappelijke zorg.

Wat is dagbesteding?

De betekenis van dagbesteding kun je letterlijk uit het woord halen; het besteden, het opmaken van de dag. Bezig zijn de dag door te komen. Door de geschiedenis van de maatschappelijke zorg heen is de aandacht voor dagbesteding steeds sterker geworden. Om goed te kunnen doorgronden wat dagbesteding is, moet je kijken naar:

- de persoon die aan de dagbesteding meedoet;
- de aard van de dagbesteding zelf;
- de omgeving waarin de dagbesteding plaatsvindt;
- de waarde van de dagbesteding.

Er zijn verschillende indelingen van dagbesteding. In dit thema komen werk, scholing en vrije tijd aan bod, omdat deze onderdelen goed aansluiten bij wat nu in de samenleving belangrijk is: participatie. Dit betekent dat iedereen mee moet kunnen doen.

De betekenis van dagbesteding voor de cliënt

Dagbesteding is belangrijk. Het geeft zin aan het leven en biedt een houvast. Dagbesteding geeft structuur en tal van mogelijkheden om contacten te leggen. Dagbesteding is een belangrijk middel voor de cliënt om mee te tellen, mee te doen. Dagbesteding biedt mogelijkheden om deel uit te maken van de maatschappij.

De betekenis van dagbesteding voor de beroepskracht

Begeleiden in de dagbesteding, het aanbieden van activiteiten voor dagbesteding is een kerntaak van de beroepskracht maatschappelijke zorg. Begeleiden vraagt om een juiste houding en voldoende zelfkennis. Je moet ook je cliënt goed kennen, wie hij is, wat hij kan en wat hij wil. Het is belangrijk dat de dagbestedingsactiviteit aansluit bij de cliënt en bij zijn hulpvraag. Daarvoor moet je weten wat een cliënt moet kunnen en kennen om de activiteit uit te voeren. Je bent vaak zelf betrokken bij de activiteit door deze op te zetten, te bedenken en/of door mee te doen. Voor een groot gedeelte van je tijd zul jij je cliënt begeleiden naar zijn dagbesteding. Het kan dan gaan om het begeleiden in de keuze van dagbesteding, het motiveren om invulling (te blijven) geven aan dagbesteding of letterlijk het begeleiden naar dagbesteding zelf omdat deze elders plaatsvindt.

1 Wat is dagbesteding?

Het komt zelden voor dat de gehele familie Meiersen bij elkaar is. Ze hebben het nogal druk. Vader is wethouder. Hij zit in de gemeentepolitiek. Hij is vrijwilliger bij de voedselbank en drummer in een rockband met psychiatrische cliënten. De twee kinderen zijn fanatieke sporters. Daarnaast geven ze zelf ook nog training aan een jeugdteam en een G-team. Het was daarom even puzzelen met de agenda's, maar het is gelukt. Voor moeder Elly is een feestje georganiseerd. Vandaag is ze precies 25 jaar vrijwilligster bij werkgemeenschap de Wilde Wieden. Daar heeft ze al heel wat potjes chutney en jam gemaakt. Ze geniet ervan om samen met de deelnemers op jaarmarkten te staan. Elly houdt zich ook bezig met het organiseren van vervoer, de aankleding van de marktkraam en de website up-to-date houden. Daarnaast is ze lid van de NOV. Dat is de belangenorganisatie voor het vrijwilligerswerk in Nederland. Elly zou zich een leven zonder vrijwilligerswerk niet kunnen voorstellen. Zij ziet het als een levensinvestering. Je krijgt er zoveel voor terug. Ze is een gelukkig mens en dat geluk wil iedereen op zo'n feestelijke dag met haar delen.

1.1 Inleiding

Wat is dagbesteding? De betekenis ervan kun je letterlijk uit het woord halen; het besteden, het opmaken van de dag, bezig zijn de dag door te komen. Dagbesteding is een levensbehoefte, iedereen wil wat te doen hebben. De familie Meiersen uit de casus heeft heel veel te doen. Allemaal dagbestedingsactiviteiten. Dagbesteding bestaat uit activiteiten waarbij verschillende doelen het uitgangspunt kunnen zijn, zoals een goede gezondheid, een stabiele financiële situatie of een netwerk met sociale contacten. Dagbesteding is een onderdeel van ons bestaan en ons welzijn. Dit geldt voor individuen, maar ook voor de gehele maatschappij.

Dit hoofdstuk behandelt de volgende onderwerpen:

- dagbesteding in ons bestaan;
- dagbesteding in zorg en welzijn;
- dagbesteding in verleden, heden en toekomst;
- financiering en verantwoordelijkheden.

1.2 Dagbesteding in ons bestaan

Dagbesteding omvat een groot deel van ons bestaan, want we zijn aldoor bezig de dag te besteden. Als je uitgaat van het woord dag in dagbesteding, dan zou je denken dat dit alleen overdag plaatsvindt. De praktijk is anders, want in onze 24-uursmaatschappij is er ook buiten de 'kantooruren' dagbesteding.

Dagbesteding is een doelgerichte, zoveel mogelijk zingevende, gestructureerde invulling van activiteiten om de tijd die je tot je beschikking hebt te besteden.

Als je de definitie nauwkeurig leest, dan zou je kunnen stellen dat elke activiteit onder dag-

besteding valt. En dat is ook zo. Vaak doen we activiteiten, omdat dit nu eenmaal moet of hoort. Je slaapt uit of staat vroeg op. De een ontbijt wel, de ander doet dat nooit. Een groot gedeelte van de dag ga je naar school of je brengt je kinderen naar school. Je gaat naar je werk. Maar wat doet de groep mensen die thuis zit met een grote achterstand tot de arbeidsmarkt? Je bent je misschien niet altijd zo bewust van wat je doet aan dagbesteding of waarom je nu juist doet wat je doet. Als beroepskracht maatschappelijke zorg ben je daar wel mee bezig. Je bent juist gefocust op de dagbesteding van je cliënten en hoe ze hiermee omgaan. Een dagbesteding geeft immers zin en invulling aan je leven. Het biedt jou en je cliënt houvast.

Figuur 1.1 Even mijn agenda bijwerken

1.2.1 Vier aspecten

Bij dagbesteding spelen vier aspecten een rol:

- de persoon die aan de dagbesteding meedoet;
- de aard van de dagbesteding zelf;
- de omgeving waarin de dagbesteding plaatsvindt;
- de waarde van de dagbesteding.

De persoon die aan de dagbesteding meedoet

Elk mens besteedt zijn dag op zijn eigen wijze en naar zijn mogelijkheden. Daarbij speelt ook de omgeving een rol. Hij doet dit op zo'n manier

dat hij daarbij invulling geeft aan zijn behoeften en wensen.

◆ Voorbeeld

Hein is 35 jaar. Hij wordt ambulante begeleid. Hij heeft veel traumatische ervaringen uit zijn jeugd, is vaak angstig en trekt zich dan terug. Een sociaal netwerk onderhouden is een hele opgave voor hem. Het helpt hem niet dat hij ook nog eens stottert. Zingen is voor hem een uitlaatklep. Hij kan zich dan zonder te stotteren uiten met zijn eigen geschreven teksten. Hij voelt zich geaccepteerd in de band, omdat hij veel respect krijgt van de andere bandleden. Met de band voelt hij zich veilig, ook als hij een angstaanval heeft. Zo komt hij met de band onder de mensen. Het podium is voor hem het venster naar buiten.

Muziek maken is een belangrijke dagbesteding voor Hein. Net als vele andere mensen die stotteren, heeft hij daarvan geen last bij het zingen. Zingen is zijn uitlaatklep. Eerst zong hij alleen in de badkamer en later, op aandringen van zijn begeleider, in een groep. Hij krijgt waardering en heeft de ervaring dat hij ook niet altijd even verstaanbaar hoeft te zijn. Het gaat ook om de emotie en de klank. Hij wordt steeds zekerder. Hij heeft letterlijk een podium gevonden waar hij zichzelf kan zijn.

De aard van de dagbesteding zelf

Elke vorm van dagbesteding heeft zijn eigen kenmerken en eigenschappen. Leeftijd, persoonlijkheid, cultuur en sekse van de deelnemer bepalen de vorm en wijze van dagbesteding. De tijd die je in een bepaalde levensfase beschikbaar hebt, geef je vorm en inhoud met dagbesteding. Bestede tijd is geleefde tijd.

◆ Voorbeeld

Elly is strenggelovig opgevoed. De kerk van haar ouders was een belangrijk onderdeel in haar leven, maar het was niet haar kerk. Ze heeft zich nooit prettig gevoeld in deze omgeving, omdat

ze daar geen handen en voeten kon geven aan de boodschap waar ze zelf in geloofde. Elly vindt het belangrijk dat alle mensen meetellen. Ze vindt het verschrikkelijk als mensen worden uitgesloten omdat ze 'anders' zijn. Haar motto is *Teach what you preach*. Vrijwilligerswerk is voor haar meer dan alleen een tijdsinvestering. Het is zingeven aan haar bestaan door een dagbesteding te kiezen waarin ze haar idealen herkent.

Met vrijwilligerswerk geeft Elly vorm en inhoud aan haar levensvisie. Ze kan met haar vrijwilligerswerk er voor anderen zijn, haar levenservaring inzetten. En ze bloeit op bij de waardering die ze terugkrijgt van haar cliënten. Voor haar is iedereen hetzelfde en dat kan ze laten zien en ervaren in het vrijwilligerswerk.

De omgeving waarin de dagbesteding plaatsvindt

Dagbesteding vindt plaats in een omgeving, een plek waar je je activiteiten verricht. De plek waar je bent geboren, opgegroeid, waar je woont, speelt en werkt. Een plek die je eigen is, waar je veilig bent. Die je met anderen deelt of juist niet.

◆ Voorbeeld

Musta is verzorger van het G-team, Hij is autistisch en vindt het heerlijk om voor de wedstrijd alle shirtjes, broeken en kousen netjes op stapeltjes voor iedereen klaar te leggen. Voor de wedstrijd zelf heeft hij niet zoveel belangstelling, want hij is druk met de thee die klaar moet zijn bij de rust en de limonade na de wedstrijd. Nog mooier vindt hij zijn dagelijkse werk; hij werkt in het stadion van Zwolle, hij maakt de tribunes schoon, vult het wc-papier aan en leegt alle prullenbakken elke dag. Musta is een echte supporter.

Voor Musta kan de wereld om hem heen wreed zijn. Door zijn autisme komen alle geluiden, bewegingen, onverwachte dingen om hem heen en steeds veranderende eisen hard binnen. Het (lege) stadion is voor hem een oase aan rust, een

wereld in een wereld. Hij weet waar hij aan toe is, elke dag hetzelfde ritme, dezelfde handelingen, dezelfde begroetingen en praatjes. Regelmaat, reinheid en rust het past hem als maatpak.

Figuur 1.2 De jongens van de buitendienst bezorgen openhaardhout op bestelling

De waarde van de dagbesteding

Dagbesteding is altijd een ontmoeting met dingen en mensen. Je communiceert met de dingen

en mensen om je heen. Zij doen een beroep op je. Er vindt een uitnodiging plaats om te reageren. Dagbesteding verschaft je het materiaal om je dag, je leven, je bestaan vorm en inhoud te geven. En het bijzondere is dat je hier zelf een onderdeel in bent.

◆ Voorbeeld

Iris is een alleenstaande moeder van drie jonge kinderen. Ze heeft het niet breed. Ze heeft een jaar gebruikgemaakt van de voedselbank en dat gaf haar wat financiële lucht. Inmiddels is ze zelf vrijwilligster bij de voedselbank, ze schrijft verhalen over de mensen die er komen en maakt recepten met de producten die worden uitgegeven. Nu is haar gevraagd of ze het leuk vindt om hier een boekje van te maken. Dat was een overbodige vraag, ze vindt dat heel leuk. Samen met iemand die ze via de voedselbank heeft leren kennen, gaat ze vanmiddag foto's maken voor het boekje.

Figuur 1.3 Werk als dagbesteding

Het was een hard bestaan voor Iris, ze leefde onder de armoedegrens en moest alle zeilen bijzetten om het goed te hebben. Ze is van nature een positief mens, maar in haar situatie werd het steeds moeilijker om positief te blijven. De voedselbank werd haar redding. De grootste winst was dat ze weer werd aangesproken op haar competenties, op wie ze is als persoon. Ze is nog steeds alleenstaande moeder die nauwelijks kan rondkomen, maar dat is gemakkelijker te accepteren en mee om te gaan als je wordt gewaardeerd om je kwaliteiten.

1.2.2 Een leven lang

Met dagbesteding heb je je hele leven te maken. Je zult iedere dag moeten bepalen hoe je die gaat besteden. In de verschillende levensloophasen krijg je met verschillende taken te maken. Die taken moet je als kind, adolescent, volwassene of oudere zien te klaren. Het is ook jouw taak als beroepskracht maatschappelijke zorg om cliënten daarbij te helpen. Welke taken kun je jouw cliënten bijvoorbeeld aanleren? Verschillende zaken moet je daarbij in het oog houden:

- gedrag;
- zingeving;
- competenties;
- werken;
- scholing;
- vrije tijd.

Gedrag

Dagbesteding gaat over gedrag. Kennis van de levensloop van de mens, de ontwikkelingspsychologie, is daarbij erg belangrijk. Daardoor kun je gedrag duiden en eventueel bijsturen met gerichte interventies. Veel wetenschappers hebben zich daar al over gebogen. Wat is gedrag? Waarom gedragen mensen zich op een bepaalde manier? Een aantal theorieën kunnen je in de beroepspraktijk helpen bij het begeleiden van je cliënten. Denk dan met name aan de biologische benadering, de psychodynamische benadering (Freud), het behaviorisme (Pavlov),

het cognitivisme en de humanistische benadering (Maslow).

Zingeving

Je moet ook zicht hebben op wat de zin is van een bepaalde invulling van dagbesteding. Of wat je cliënt voor een zinsbeleving aan zijn dagbesteding ontleent. Dagbesteding kan zin geven aan je bestaan. Het kan bijvoorbeeld de reden zijn waarom je 's morgens opstaat. Anderen rekenen op je, je hebt afspraken gemaakt, je wordt erkend en krijgt waardering voor wat je doet. Dit kan allemaal zin geven aan het leven. In de regel is *zingeving* het doel en dagbesteding het middel. Je ontkomt daarom ook niet aan de vraag wat die zin dan is. De één zal dat heel dichtbij houden: 'de zin van mijn leven is dat ik plezier heb, leuke mensen ontmoet, mooie dingen kan maken'. Bij de ander kan het veel dieper gaan, bijvoorbeeld door na te denken over het feit dat we bestaan en leven en hoe we onze tijd kunnen besteden. Waar komen we vandaan? Wat is onze oorsprong? Hoe dan ook is zingeving, hoe we ons leven leven, een belangrijk gegeven en daarin is dagbesteding een belangrijke invulling.

Competenties

Bij het invullen van de dagbesteding samen met je cliënten weeg je zaken tegen elkaar af. Dat betekent bijvoorbeeld dat je de competenties van je cliënt moet kennen. Die *competenties* zet je af tegen de eisen, uitdagingen en mogelijkheden van de uit te voeren dagbesteding van de cliënt. Als je daarbij streeft naar optimale ontwikkeling, is dagbesteding ook een vorm van competentiegroei. Je kunt bij het balanceren tussen draagkracht (wat kan iemand aan?) en draaglast (wat vraagt je van iemand?) ook de familie inschakelen.

Werken

Werken is een steeds belangrijker onderdeel van dagbesteding. Bij werk:

- is er sprake van een bepaalde lichamelijke en geestelijke inspanning;

- is er een uitdaging om gebruik te maken van je capaciteiten;
- voldoe je aan een maatschappelijke behoefte, zonder werken loopt de economie en dus de maatschappij vast;
- lever je een product of een dienst.

Soorten werk

Er zijn verschillende soorten werk. Zo heb je betaald en onbetaald werk, waarbij dit laatste vaak vrijwilligerswerk is, maar je huishouden runnen doe je ook onbetaald. Je kunt spreken over buitenshuis werken en thuiswerken. Dit laatste wordt ook wel het nieuwe werken genoemd. De scheiding tussen wonen en werken wordt daarmee steeds vager. In jouw werkveld zie je eigenlijk een tegengestelde beweging. Werk of arbeidsmatige dagbesteding vindt grotendeels plaats buiten de instelling. Steeds meer worden cliënten begeleidt naar passend werk in reguliere bedrijven of sociale bedrijven die daar speciaal op gericht zijn.

Scholing

Er horen veel verschillende begrippen en definities bij de term scholing. In het kader van dagbesteding gaat het vooral over *educatie*, de vorming in de breedste zin. Je vormt je, of ontwikkelt je als je leert hoe je de kamer waar je woont netjes schoonhoudt. Hoe je het ook wendt of keert, je verandert als je leert hoe je op een goede manier hulp kunt vragen. Daarnaast wordt je zelfverzekerder als je leert hoe je je grens kunt aangeven. Om in een restaurant te kunnen werken, moet je leren bedienen. Als je kunt koken, dan is gemakkelijk voor je werk in een restaurant en voor thuis. Elke dag hetzelfde koken is weer saai, dus is het mooi dat je telkens nieuwe recepten kunt leren. Je kunt ontdekken dat je het boeiend vindt om meer te leren over Turkije dan alleen hoe je die lekkere baklava kunt maken. Leren zwemmen geeft meer mogelijkheden om fit te blijven. Leren hoe je veilig kunt vrijen, helpt bij het (ongewenste) zwanger worden. Kortom, de definitie van leren is het volgende.

Leren is het zich eigen maken van nieuwe kennis, houding of vaardigheden.

Figuur 1.4 Leerzaam zo'n handboek

Scholing en educatie is leren en dit kan overal plaatsvinden. Je kunt bewust leren, dan ga je heel gericht naar een school of andere locatie met een leerdoel. Je gaat bijvoorbeeld naar een zorgboerderij waar je in een aantal lesmiddagen leert hoe je koeien moet scheren. Of je leert (samen met) je cliënt via internet, bijvoorbeeld bij het Nibud, hoe je het goed kunt omgaan met je geld. Zo heb je tal van mogelijkheden om scholing in te zetten bij dagbesteding.

Vrije tijd

Werken, leren, dagtaken uitvoeren en dergelijke staan in feite tegenover een andere vorm van dagbesteding; de vrije tijd. De meeste mensen roepen dat vrij zijn heerlijk is, maar er zijn ook mensen voor wie *vrije tijd* een grotere opgave is dan gewoon werken of leren. Dit komt omdat je in je vrije tijd veel meer op jezelf bent aangevoelen, er is geen baas die zegt wat je moet doen. Als je niet kiest voor een vrijetijdsinvulling, is er niemand die je daarop aankijkt. Het komt ook voor dat mensen de druk op het werk zo zwaar ervaren, dat ze zich te moe voelen om bijvoorbeeld te gaan sporten. Ze zien op tegen de sociale druk, ze willen of durven geen verwachtingen bij anderen op te roepen. Ze zeggen

dan dat als je iets afsprekt, je het ook moet nakomen en dus toch niet vrij bent.

Let op

Wettelijk gezien valt vrije tijd ook niet onder de noemer dagbesteding. Dit heeft vooral te maken met de betaling van de begeleiding bij dagbesteding. Vrije tijd valt meer onder dagstructurering die in de woon/verblijfssituatie wordt geboden.

1.2.3 Piramide van Maslow

Dagbesteding is een belangrijk onderdeel in ons bestaan. Het is zo belangrijk dat bij een eerste kennismaking meestal eerder gevraagd wordt wat je doet dan wie je bent! Omdat dagbesteding zo belangrijk is, is het interessant om eens te kijken hoe dit dan overeenkomt met de behoeftepiramide van Maslow. De psycholoog Abraham Maslow heeft uitgedacht hoe je menselijke behoeften in beeld kunt brengen. Hij doet dit met zijn behoeftepiramide. Maslow gaat uit van de gedachte dat een mens in zijn ontwikkeling steeds verder komt. In zijn streven naar zelfrealisatie boort een mens telkens nieuwe lagen aan.

Fysiologische behoeften

De eerste laag vormt de basis van de piramide. Daarin heeft Maslow de meest basale levensbehoefte van de mens uitgetekend, de zogenaamde fysiologische behoefte. Vanuit deze behoefte zorgt de mens voor zijn voedsel, beschutting, slaap en voortplanting.

Veiligheid en zekerheid

In de volgende laag werkt Maslow de menselijke behoefte aan veiligheid en zekerheid uit.

Sociale acceptatie

Weer een laag daarbovenop maakt Maslow duidelijk dat de mens niet alleen genoeg neemt met het feit dat hij leeft. De mens heeft de behoefte om ergens bij te horen. Vanuit deze behoefte gaat de mens contacten en relaties aan en onderhoudt deze.

Waardering

Bij de vierde laag beschrijft Maslow dat de mens niet alleen ergens bij wil horen, maar zich ook wil onderscheiden van anderen, bijvoorbeeld door ergens heel goed in te zijn of zelfs uit te blinken (waardering, zelfrespect en eigenwaarde).

Zelfrealisatie

Ten slotte wil de mens, volgens Maslow, uitstijgen boven zichzelf in de behoefte tot zelfrealisatie. Dit is de laatste en bovenste laag. De onderste drie lagen staan in het teken van zelfhandhaving. De bovenste twee lagen hebben alles met groei en ontwikkeling te maken. In het schema in tabel 1.1 is dit zichtbaar en wordt er bij elke laag een aantal dagbestedingsactiviteiten ingevuld. Als je het schema bekijkt, snap je misschien dat je deze paragraaf *Dagbesteding is* ons bestaan kunt noemen, in plaats van *in* ons bestaan.

Figuur 1.5 Iedereen is vol overgave bezig met de decoratie voor het komende feest. Er is saamhorigheid en het is fijn om van betekenis te zijn

Tabel 1.1 Dagbesteding volgens de piramide van Maslow

	Behoeften	Dagbestedingsactiviteiten
groei	zelfrealisatie, ontplooiing; jezelf zijn	een blog volgen, reageren op een tv-documentaire, schilderen, opleiding volgen, je eigen kleding kopen, dansen, protesteren tegen de regering
	waardering en erkenning van de eigen persoon	zeggen wat je op je hart hebt, het leveren van een prestatie, hard werken, je foto op tinder zetten
zelfhandhaving	behoeften aan sociale acceptatie, genegenheid, (erbij) horen, persoonlijke contacten, liefde geven en ontvangen	chillen met vrienden, verjaardagsvisites afleggen, likes ontvangen op facebook, lid zijn van een vereniging, verzorgen van je poes, meedoen aan het maatjesproject, boodschappen doen voor een oudere die slecht ter been is
	behoeften aan veiligheid, zekerheid, voorspelbaarheid, vertrouwen	werken, vrienden maken, je eigen kamer inrichten, afspraken maken, op tijd komen, je online bestelling volgen
	fysiologische behoeften; eten, drinken, rust, seks, lucht, zintuigelijke stimulering	boodschappen doen, de maaltijd bereiden, wandelen, sporten, gezichtsbehandeling, tutten, massage, in het water spelen, uitslapen, vrijen

1.3 Dagbesteding in zorg en welzijn

Dagbesteding is een algemeen dagelijkse behoefte, maar niet iedereen kan hier goed mee omgaan. Daarmee is dagbesteding een belangrijk thema in het werkveld zorg en welzijn. Kijk maar naar Sanne.

◆ Voorbeeld

Sanne werkt als ambulant ondersteunend begeleider bij Doemee, een kleinschalig zorgbureau dat onder meer Wmo-hulp en psychische begeleiding aanbiedt. Ze begeleidt er een aantal cliënten met allemaal hun eigen ondersteuningsvraag. Vanmiddag heeft ze een eerste kennismakingsgesprek met een oudere dame die dreigt te vereenzamen. Ze vraagt ondersteuning bij het vinden van een daginvulling buiten de deur. Maar nu is ze onderweg naar een andere cliënt; Jeremy. Een jaar geleden in crisistoestand opgenomen in een psychiatrische instelling en sinds een half jaar heeft hij weer een eigen woonruimte en probeert met ondersteuning van Doemee zijn leven weer op te bouwen. Vanmorgen heeft Jeremy een evaluatie op de basisschool van zijn kinderen. Hij is daar een maand geleden begonnen als overblijfvader. Sanne is benieuwd hoe het is gegaan.

Dagbesteding binnen zorg en welzijn richt zich in de praktijk op het:

- (re)activeren van mensen;
- leren van vaardigheden (gericht op sociale vaardigheden en werkvaardigheden (re-integratie naar werk);
- behouden van vaardigheden;
- vergroten en behouden van eigenwaarde van cliënten (het zo normaal mogelijk meedoen in de maatschappij);
- ondersteunen in het (leren) omgaan met beperkingen door een complex en mogelijk progressief ziektebeeld; stabiliseren van functioneren en voorkomen van achteruitgang;
- bereiken van een ander doel (bijvoorbeeld behandel doelstelling);
- voorkomen van overbelasting bij mantelzorgers (dagbesteding als respijtzorg) of juist een advies en inhoudelijke ondersteuning van de cliënt en het cliëntsysteem (vaardigheden behouden/ trainen en tegengaan van achteruitgang).

1.3.1 Dagbesteding in het verleden

Dagbesteding is er altijd geweest, alleen veranderen de inhoud en vorm van dagbesteding voortdurend. Dat heeft te maken met de maat-

schappij, de samenleving. De economie heeft er invloed op, maar ook allerlei technische ontwikkelingen. Normen en waarden en de visie op zorg en welzijn veranderen, er worden steeds andere eisen gesteld. Dagbesteding is van alle tijden, alleen werd het voorheen anders genoemd en was dagbesteding lang niet altijd ook een taak van de beroepskracht maatschappelijke zorg. In het verleden was er sprake van arbeidstherapie, bezigheidstherapie en activiteitenbegeleiding. Mogelijk herken je deze terminologie terug in de huidige indeling voor dagbesteding: arbeidsmatige, ontwikkelingsgerichte en beleavingsgerichte activiteiten. Deze hebben allemaal te maken met Werk, Scholing en Vrije tijd. Het zijn begrippen die passen bij dagbesteding in een tijd waarin het belangrijk is dat iedereen mee telt.

In vogelvlucht volgt hierna een aantal belangrijke ontwikkelingen van de vorige eeuw tot aan nu. Het is een soort levensboek zoals dat tegenwoordig gebruikt wordt als dagbesteding bij dementerende cliënten.

Arbeidstherapie

Dr. Hermann Simon propageerde in de jaren twintig van de vorige eeuw arbeidsmatige activiteiten voor dagstructuur, begeleiding en behandeling. Hij noemde het 'actieve therapie'. Hij deed een beroep op de gezonde kant van de zieke door hem actief deel te laten nemen aan allerlei werkzaamheden.

De *arbeidstherapie* werd tot aan de jaren zeventig van de vorige eeuw steeds belangrijker in de geestelijke gezondheidszorg. Het had zelfs een verplichtend karakter gekregen. Werken werd als heilzaam beschouwd. In de jaren tachtig werd het typisch arbeidsmatige minder belangrijk. Creativiteit en zelfbeschikking waren belangrijke elementen geworden. Werken deed je omdat er brood op de plank moest komen, maar het had niet meer het dwingende karakter zoals daarvoor. Vandaag de dag wordt arbeidstherapie bijvoorbeeld ingezet als re-integratie.

◆ Voorbeeld

Vroeger had elke psychiatrische instelling een afdeling waar productiewerk werd aangeboden. Vaak was dit inpakwerk of montagewerk. Dit werd dan gedaan voor bedrijven in de omgeving van de instelling. Er waren patiënten die dit graag deden, het gaf structuur en voldoening dat je iets kon presteren. Maar het was ook geestdodend en het leidde bij veel mensen niet af van de problemen waarmee ze waren opgenomen.

Bezigheidstherapie

In de jaren zeventig van de vorige eeuw verschoof de focus voor mensen met een verstandelijke beperking en voor psychiatrisch patiënten langzaam van arbeidstherapie naar *bezigheidstherapie*. Het doel van bezigheidstherapie is om de aandacht van de cliënt af te leiden van zijn beperkingen en hem een aangenaam tijdverdrijf te bieden. In deze tijd werd ook meer geaccepteerd dat deze cliënten niet konden en dus ook niet hoefden deel te nemen aan het arbeidsproces. Het werd ook niet meer geaccepteerd dat er uitsluitend vanuit de medische invalshoek werd gedacht. Medicatie en dwangtherapieën als elektroshock en separeerbeleid lagen zwaar onder vuur. Er werd meer geëxperimenteerd met groepstherapieën en creatieve uitingsvormen. Dagbesteding werd steeds gevarieerder.

◆ Voorbeeld

Apetrots was Jeanne op haar eigengemaakte pannemonderzetters. Dat mag dan ook want ze is er wel een maand mee bezig geweest. Heel netjes heeft ze eerst de halve wasknijpers in een kring aan elkaar gelijmd, toen de lijm er afgeschuurd en tot slot keurig gelakt. Drie heeft ze er gemaakt. Het is een verjaardagscadeau geworden voor haar moeder. En haar moeder ... is haast nog trotser op de pannemonderzetters dan haar dochter.

Activiteitenbegeleiding

Bezigheidstherapie kreeg rond 1980 een nieuwe naam: **activiteitenbegeleiding**. In opdracht van de overheid adviseerde een commissie om helderheid te scheppen van wat nu verzorging, begeleiding en therapie is. Er werden richtlijnen gegeven voor de opleiding activiteitenbegeleiding. De grenzen tussen de verschillende therapievormen vervaagden steeds meer. Bij activiteitenbegeleiding hielden de begeleiders ook gesprekken die eerst alleen in een gesprekstherapie werden gehouden. Het aanbod in de activiteitenbegeleiding was bijvoorbeeld leren fietsen om meer beweging te hebben of met het doel zelfstandig kunnen reizen. In de maatschappij ontstond tot de visie dat alles vorm moest kunnen krijgen en daarmee werden bestaande rolpatronen doorbroken. Handwerken was niet specifiek voor vrouwen, maar ook mannen konden er goed en zinvol mee bezig zijn. In de maatschappij kreeg de emancipatiebeweging meer en meer vorm. Dans, drama en muziek kregen meer betekenis. Musiceren was niet meer iets wat je moest kunnen, iedereen kon muziek maken als het om een uiting van gevoel ging. Het elitaire karakter dat alleen een muzikant muziek kon maken, verdween daarmee. De activiteitenbegeleider leerde om in overleg met de cliënt doelen te stellen. Er werd gesproken van recht op zelfbeschikking. De medicus werd onderdeel van een multidisciplinair team waar behandelmodellen en afspraken rondom de begeleiding in overleg werden vastgesteld. De invulling van een dagbesteding werd voorgoed een onderdeel van overleg.

◆ Voorbeeld

Concentratie, coördinatie, fijne en grove motoriek, overzicht hebben, doorzettingsvermogen oplossingsgerichtheid, netjes kunnen werken, wel of niet opruimen, hulpvragen. Jari is erachter gekomen dat dit de onderwerpen zijn waar hij het meest over vertelt als activiteitenbegeleider in de maandelijkse cliëntenbespreking. Het doet

hem goed dat hij op deze wijze een steentje kan bijdragen aan het totaaloverzicht van de cliënt.

Activiteitenbegeleiding is het aanbieden en begeleiden van activiteiten zoals bijvoorbeeld schilderen en muziek maken als onderdeel van de behandeling, zoals bij revalidatie, of als dagbesteding; onder meer in verpleeghuizen, woonzorgcentra, ziekenhuizen, in de gehandicaptenzorg en de ggz.

Sociale werkvoorziening

In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd duidelijk dat de bomen niet tot in de hemel groeiden en dat leidde tot forse bezuinigingen. Dit zie je terug in de ontwikkeling van de sociale werkvoorziening. Een **sociale werkvoorziening** is een passende, beschutte werkplek vanuit de overheid voor mensen met een arbeidshandicap. De sociale werkvoorziening was er altijd op gericht de arbeidsgeschiktheid te behouden, herstellen en bevorderen. Steeds meer kwam de focus te liggen op participatie en arbeidsintegratie. Het doel was om mensen met een beperking weer aan het werk te krijgen in een regulier bedrijf. Dat is dus meer dan 'bezighouden'. Er worden werkprestaties verwacht en medewerk(st)ers worden ondersteund met opleidingen en gerichte (aangepaste)trainingen. In 1998 wordt de nieuwe Wet Sociale Werkvoorziening ingevoerd die de oude uit 1969 vervangt. De nadruk komt nog meer te liggen op regulier betaalde arbeid. De *jobcoach* doet zijn intrede om meer medewerkers te helpen met het vinden en begeleiden naar een reguliere arbeidsplaats. In 2015 is de *Participatiewet* ingevoerd, waardoor er geen nieuwe plaatsen meer in de sociale werkvoorziening bijkomen. Alleen mensen die op 31 december 2014 een vast contract hadden, behouden hun plaats. De gemeenten krijgen de plicht om zoveel mogelijk mensen met een arbeidsbeperking te begeleiden naar werk bij een

'gewone' werkgever. Ze krijgen van de regering een budget om 30.000 beschutte werkplekken te creëren. Zo blijft een beschutte werkomgeving mogelijk voor alleen die mensen die dit echt nodig hebben.

Figuur 1.6 Groenonderhoud biedt tal van mogelijkheden om beschut te werken middenin de maatschappij

Sociale werkvoorziening is de voorheen door de overheid mogelijk gemaakte werkplek voor cliënten met een arbeids-handicap. Ook wel: sociale werkplaats.

Individualisering

In de jaren 1990 komt een discussie op gang over de vraag waarom alles voor, door en met de groep moet. Ieder mens is uniek, met zijn eigen wensen, behoeften en mogelijkheden. Naast het groepswerk komt er meer aandacht voor de individuele ondersteuning. Individualisering, maatwerk, ambulantisering, vraaggericht werken zijn trend geworden en dat heeft weer invloed op de beroepsopleiding Dagbesteding.

1.3.2 De stand van zaken

Alle ontwikkelingen in het (recente) verleden hebben ook invloed gehad op de functie van de medewerkers die dagbesteding bieden en daarbij ondersteunen. De activiteitenbegeleider bood zinnvolle dagbesteding aan mensen die,

door welke omstandigheden dan ook, in een instelling moesten verblijven en later ook in de thuissituatie (ambulant). Het doel van zijn activiteitenaanbod was het bevorderen van het welzijn van zijn cliënten. Daarin is veel veranderd en er wordt niet meer gesproken over activiteitenbegeleider.

De beroepskracht MZ

Dagbesteding is op veel plaatsen geheel geïntegreerd in andere functies. Dat heeft ook gevolgen gehad voor de beroepsopleidingen. Iedereen moet vanuit zijn eigen professionele deskundigheid de cliënt kunnen begeleiden in zijn dagbesteding. Dat is op dit moment het uitgangspunt. Dat is ook het uitgangspunt bij de opleiding tot beroepskracht maatschappelijke zorg:

De beroepskracht maatschappelijke zorg ondersteunt de cliënt bij het realiseren van zijn mogelijkheden, wensen en behoeften op het gebied van werk, inkomen, mobiliteit, scholing en vrije tijd en dagstructurering. Hij begeleidt de cliënt bij het zoveel mogelijk voeren van de regie en gaat samen met hem en naastbetrokkenen na op welke wijze invulling wordt gegeven aan de activiteiten uit het plan van aanpak. Hij reikt voorbeelden, keuzemogelijkheden en alternatieven aan. Hij creëert waar mogelijk de voorwaarden waardoor de cliënt zijn mogelijkheden en behoeften op het gebied van werk, scholing en vrije tijd kan realiseren. De beroepskracht maatschappelijke zorg coacht de cliënt bij de uitvoering van de activiteiten tijdens de dagbesteding, waarbij hij hem motiveert de gestelde doelen te bereiken. Hij ondersteunt de cliënt bij het omgaan met gevoelens die bij verandering horen. Hij creëert een veilige omgeving en biedt ontwikkelingsgerichte activiteiten en/of leersituaties aan om de cliënt te laten oefenen of experimenteren met ander(e) gedrag, vaardigheden en het nemen van beslissingen.

Hoe staan we er nu voor?

Eigen verantwoordelijkheid, zoveel als mogelijk de eigen regie voeren, een beroep doen op het eigen netwerk, 'zorgen dat' in plaats van 'zorgen voor', zijn de speerpunten van deze tijd. In het overheidsbeleid wordt gesproken over de *participatiesamenleving*. Een participatiesamenleving is een maatschappij waarin iedereen, binnen de eigen mogelijkheden, verantwoordelijkheid neemt voor zijn of haar eigen leven en omgeving en daarin als volwaardig burger mee doet/mee kan doen. Participatie betekent volwaardig meedoen aan de samenleving. Iedereen is onderdeel van de maatschappij. Het gaat daarbij om leven, om werken, om het hebben van sociale contacten, kortom dagbesteding en het deelnemen en bijdragen aan de maatschappij.

1.4 Financiering en verantwoordelijkheden

Momenteel zijn vooral de gemeenten verantwoordelijk voor de financiering van zorg en welzijn. Een belangrijk onderdeel daarin is de [Wmo](#), de Wet maatschappelijke ondersteuning. Onder maatschappelijke ondersteuning vallen activiteiten die ervoor zorgen dat mensen kunnen meedoen in de samenleving, zoals door dagbesteding. Het ministerie van VWS geeft de kaders en binnen die kaders kan elke gemeente een eigen beleid maken. Dit beleid is afgestemd op de wensen en behoeften van de inwoners.

1.4.1 De gemeente

Gemeenten kunnen de ondersteuning bij zelfredzaamheid en participatie dicht bij de burger organiseren. Dat is de gedachte achter het verschuiven van de verantwoordelijkheid voor maatschappelijke ondersteuning van het rijk naar de lokale overheid. De zorgtaak die gemeenten nu hebben, houdt in dat cliënten betere kansen hebben om volwaardig mee te doen aan de samenleving.

Eigen kracht

Door de *eigen kracht* en mogelijkheden van burgers en hun sociale netwerk aan te spreken, realiseren gemeenten maatwerk in de directe omgeving. Vanuit het principe participatie en eigen kracht moet begeleiding en dagbesteding in eerste instantie worden ingevuld door iemands sociale netwerk, mantelzorgers, vrijwilligers of sociale professionals, om te voorkomen dat mensen vereenzamen of zich verwaarlozen. Als beroepskracht maatschappelijke zorg werk je vanuit het motto 'niet zorgen voor, maar zorgen dat'. Dit betekent dat je geen taken overneemt van je cliënt, hem niet benadert als een klein kind dat niets kan. Je ziet hem als gelijkwaardig, iemand waarmee je overlegt en samenwerkt. Als je cliënt iets niet kan, richt je je eerst op alternatieve aanpassingen waardoor hij wel zelfstandig kan doen wat hij moet doen.

Met elkaar

De gemeenten zijn natuurlijk zelf geen hulpverleners. Ze besteden het begeleiden van dagbesteding uit. Ze doen dit aan organisaties en ondernemers die van hulpverleners hun beroep hebben gemaakt. Deze onderhandelen met de gemeenten over vraag en aanbod, waarbij gemeenten een bepaald budget hebben te besteden. Zo zijn velen betrokken bij de inhoud, de kwaliteit en de daarbij behorende prijs van het zorgsysteem.

Kosten

De regering wil de kosten voor zorg beheersbaar maken, zodat ook latere generaties er nog gebruik van kunnen maken. Daarom is het overheidsbeleid gericht op 'zorg dichtbij'. Gemeenten moeten maatwerk bieden en inspelen op lokale omstandigheden en zorgbehoeften van cliënten. De landelijke overheid trekt zich dus steeds meer terug en heeft haar taken gedecentraliseerd. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de verdeling van de gelden die voor zorg en welzijn beschikbaar zijn.